

DOI: 10.5613/rzs.43.2.5

Ivan Cifrić

**Leksikon socijalne ekologije:  
kritičko promišljanje**

Zagreb: Školska knjiga, 2012, 466 str.

Socijalna ekologija može biti definirana kao sociologijska disciplina jednako kao što se može smjestiti unutar interdisciplinarnog područja gdje označava mjesto susreta različitih znanosti. Općenito rečeno, znanstveno proučavanje fenomena i odnosa među živim bićima te odnosa između živih bića i njihova okoliša područje je kojem pripada i socijalna ekologija.

Akademik Ivan Cifrić socijalnom ekologijom bavi se desetljećima. Njegov doprinos toj znanstvenoj disciplini osim u *Leksikonu socijalne ekologije*, kao prvom takvom djelu u Hrvatskoj, nalazi se i u brojnim drugim člancima i knjigama. Valja upozoriti na aktualnost njegovih znanstvenih djela na tome području iz kojih se mogu izdvojiti *Moderno društvo i svjetski etos: perspektive čovjekova nasljeđa* iz 2000. godine, *Okoliš i održivi razvoj: ugroženost okoliša i estetika krajolika* iz 2002. godine, *Ruralni razvoj i modernizacija: prilozi istraživanju ruralnog identiteta* iz 2003. godine te *Pojmovnik kulture i okoliša* iz 2009. godine.

Ivan Cifrić osnivač je kolegija Socijalna ekologija na Odsjeku za sociologi-

ju Filozofskoga fakulteta u Zagrebu, još akademske godine 1985/86. Časopis pod istim nazivom pokrenuo je 1992. godine, pri čemu je imao na umu ondašnja suvremena zbivanja u svijetu. Časopis je, naime, nastao na tragu ideje o integralnoj održivosti i održivom razvoju koju je predlagala Brundtlandska komisija još 1987. godine. U obliku akcijskog plana, ideja održivosti objelodanjena je 1992. godine u dokumentu Ujedinjenih naroda pod nazivom *Agenda 21*.

S pravom se može ustvrditi kako je časopis *Socijalna ekologija* išao u korak sa svjetskim zbivanjima na području socijalnoekologijskih istraživanja i rasprava, a svoj je sadržajni smisao zadržao do danas.

Plodonosni Cifrićev znanstveno-istraživački rad na području socijalne ekologije dodatno je obogaćen *Leksikonom socijalne ekologije*. Leksikon sadržava pojmovni spektar koji objedinjuje tematska područja vezana uz kulturu i okoliš, održivi razvoj, ekološke pokrete i ekofeminizam, bioetiku i ekološku etiku te zaštitu prirode i okoliša. Sam autor naglašava kako je pokušaj stvaranja zajedničke strukture pojmova bio temeljni motiv za pisanje *Leksikona*. Svoj interdisciplinarni pristup objašnjava potrebom da se interdisciplinarnošću i multidisciplinarnošću pokuša izići iz »zatvorenih pojmovnih svjetova« pojedinih znanstvenih disciplina čiji je predmet ekologija. Također ističe važnost oblikovanja nove razvo-

ne paradigme u smislu odgovora na suvremenu društveno-ekološku krizu koja je rezultat povezanih procesa društvene i ekološke krize, a koji znatno utječu na cijelo čovječanstvo i njegovu perspektivu. Pojmovi uvršteni u *Leksikon* primjenjivi su u različitim znanstvenim područjima, od društveno-humanističkoga i disciplina poput sociologije, antropologije i filozofije do prirodnoznanstvenoga i disciplina poput biologije i brojnih drugih te dakako u ekologiji. Selekcija pojmova bila je nužna, a autor učinjenu selekciju pravda potrebom stvaranja pojmovnog korpusa koji bi najbolje odgovarao socijalnoekološkoj problematici. Međutim, trenutačno je stanje takvo da ne postoji interdisciplinarni pojmovni konsenzus o pojmovnoj strukturi socijalne ekologije. Nepostojanje takva konsenzusa Ivan Cifrić objašnjava dinamikom samog predmeta istraživanja socijalne ekologije, to jest dinamičnošću odnosa čovjeka (pri čemu se misli na društvo i kulturu) i prirode, odnosno okoliša.

Pojmovi su unutar *Leksikona* objašnjeni tako da se najprije daje općeniti prikaz, potom slijedi dodatna rasprava u kojoj se referira na nekoliko ključnih teoretičara, a naposljetku autor iznosi vlastito kritičko viđenje, odnosno svoju interpretaciju pojma. Time se ujedno opravdava i podnaslov djela kojim se napominje da je riječ o kritičkom tumačenju pojmova.

*Leksikon* se sastoji od 991 natuknice, poredane abecednim redom, a uz hrvatski je naziv pojedinoga pojma naveden i njegov prijevod na engleski i

na njemački jezik. Djelo je opremljeno autorovim predgovorom, selektivnim popisom literature, kazalom imena i pojmova te bilješkom o autoru.

Opsežnost *Leksikona* ne dopušta opisivanje pojedinačnih natuknica, ali se čini prikladnim izdvojiti barem jednu, možda ne najvažniju, ali koja na neki način odražava smisao socijalne ekologije. Riječ je o *ekološkoj slici čovjeka*, svojevrsnoj metafori za poželjna obilježja djelovanja čovjeka budućnosti te za mogućnosti suvremenog čovjeka da svoja djelovanja usmjeri k održivosti. Taj koncept ocrtava pozitivne ljudske osobine, a samim time i ispravnu društvenu aktivnost prema prirodi što se čini važnim, jer je u sklopu suvremenog diskursa o ekološkoj krizi i ekološkim perspektivama nužno oblikovati sliku ekološki usmjerenog čovjeka. Istodobno s tim, kreirana je i slika čovjeka usmjerenog na integralnu održivost. Te dvije slike suprotstavljaju se u suvremenome društvu dominantnoj slici antropocentričnog *homo economicusa*. Drugim riječima, *homo ecologicus* i *homo sustinens*, dakle čovjek usmjeren na ekologiju i održivi razvoj, dvije su paradigmatičke slike čovjeka usmjerenog na održivu budućnost. Takva čovjeka sadašnjosti i budućnosti potrebno je »oblikovati«, pri čemu se, dakako, misli na edukaciju i jačanje ekološke svijesti o važnosti vlastite održivosti, gdje se kao preduvjet održivosti čovjeka postavlja održivost prirodnog okoliša.

Izdvajanje samo jednoga pojma između mnogih u ovom slučaju ne bi trebalo razumjeti kao izražavanje prefe-

rencije, nego kao potrebu da se naglasi nužnost pokretanja ili, bolje rečeno, preokretanja ljudske svijesti o važnosti opstanka. Nije pritom riječ (samo) o opstanku biljnog i životinjskog svijeta, nego o opstanku *doma* koji dijele svi ljudi. Upravo zbog toga koncepti održivog razvoja i integralne održivosti ne postaju, kako se u posljednje vrijeme često sugerira, istrošenim i ispraznim floskulama. No, rijetki su primjeri provedbe koncepta održivosti i održivog razvoja u praksi. To se može povezati s nedovoljno razvijenom svijesću o potrebi za očuvanjem prirodnog okoliša, makar isključivo i samo zbog ljudskog opstanka. Dakle, opstanak prirodnog okoliša preduvjet je opstanku čovjeka i to je, još uvijek, nepobitna činjenica. Može se reći da je tomu tako zato što suvremena znanost zasad nije ponudila alternativu niti u smislu opstanka na ovom planetu nakon što čovjek iscrpi prirodne resurse, niti nam je ponudila neko drugo mjesto življenja, odnosno »izvanzemaljsku alternativu«.

Znanstvenici poput Ivana Cifrića toga su svjesni danas kao što su to bili i prije gotovo četrdeset godina. U posljednje vrijeme ističu kako sveopća društveno-ekološka kriza ne može biti riješena istim sredstvima i na isti način kojim je ta kriza stvorena – potrebna je, naime, opća društvena promjena. Cifrić tu promjenu vidi u oblikovanju nove razvojne paradigme. Ta bi paradigma bila rezultat interdisciplinarnosti i transdisciplinarnosti, odnosno ukupne suradnje znanstvenika iz svih znanstvenih područja.

Iznimna je važnost *Leksikona socijalne ekologije* u činjenici da on ne pripada samo sociologiji, nego je to interdisciplinarno djelo koje će svojim objašnjenjima u isti mah služiti studentima kao uvod za razvoj kritičkog razmišljanja o društveno-ekološkim pojavama i znanstvenicima kao pouzdan orijentir u njihovu znanstvenom radu na tome području.

**Anita Bušljeta Tonković**

*Institut društvenih znanosti Ivo Pilar,  
Područni centar Gospić*

DOI: 10.5613/rzs.43.2.6

**Lynette Šikić-Mićanović**

### **Skriveni životi: prilog antropologiji ruralnih žena**

Zagreb: Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, 2012, 173 str.

Knjiga *Skriveni životi: prilog antropologiji ruralnih žena* autorice Lynette Šikić-Mićanović ubraja se u rijetke kvalitativne studije na hrvatskome jeziku, a k tome je i studija rijetke istraživačke teme – život ruralnih/seoskih žena. Nastala je na temelju doktorskog rada i za njegove potrebe provedenoga terenskog istraživanja u šest slavonskih sela tijekom kojega je autorica prikupljala podatke metodama sudjelujućeg promatranja i polustrukturiranog intervjua.

Knjiga predstavlja harmoničnu cjelinu teorijskih uvida, metodoloških na-